

Cele mai mari șanse le-a avut Henri de Anjou (mai târziu ca rege al Franței, Henri al III-lea, ultimul Valois la tronul francez, care era în bune relații și cu Imperiul Otoman¹, iar ca reprezentant al marelui regat francez nu constituia un pericol de agresiune².

În aceste negocieri joacă un anumit rol și Moldova, căci diplomația franceză încearcă să obțină de la Înalta Poartă, pentru Polonia, suzeranitatea efectivă asupra Moldovei, în cazul alegerii lui Henri de Valois, deși tributul s-ar fi plătit în continuare turcilor³. În plus, dacă ar fi fost ales Henri de Anjou, acesta promitea tronul Moldovei principelui său elector, Laski⁴. Fiind deci direct interesat în alegerea regelui polon, domnul Moldovei Ion Vodă întreprinde o serie de acțiuni menite să-i asigure prietenia turcilor și a polonezilor totodată și care să-i consolideze domnia. La 10 februarie 1573 el scrie « ad ordines reipublicae », exprimând dorința sultanului în legătură cu alegerea noului rege: « ieslibi moglo bydz s panow sprzirodzonich, tedi dobrze, a iesli s postronich, tedi nie ynego kromia brata franczuskiego krolija »⁵ (dacă poate fi dintre nobilii băștinași e bine, iar dacă va fi dintre străini atunci să nu fie altul decât fratele regelui francez)⁶.

Primul interregnum polonez, care durase mai mult de nouă luni, se încheie la 16 mai 1573 prin alegerea lui Henri de Anjou, care adoptă așa-numitele *Pacta conventa*⁷, « Articolele lui Henri », prin care se obliga să aducă din Franța flotă și armate, să respecte toate privilegiile nobiliare, să renunțe la puterea ereditară⁸, să garanteze libertatea de credință pentru disidenți, să nu ia singur nici o hotărâre etc. În caz de neîndeplinire a vreunei din obligațiile luate, « șleahța era dezlegată de supunerea ei față de rege »⁹. Astfel, autoritatea regelui era limitată, puterea concentrându-se mai ales în mâinile nobililor, care, reînviind un vechi principiu al dreptului feudal, se puteau chiar și răscula împotriva seniorului, dacă acesta își încălca îndatoririle

Un instrument puternic în luptele politice din Polonia în a doua jumătate a secolului al XVI-lea l-a reprezentat literatura publicistică anonimă.

În secolul al XVI-lea, sub influența suflului proaspăt de umanism și reformă, literatura polonă cunoaște o deosebită dezvoltare, cu precădere literatura polemică și satirică¹⁰. Chiar și versurile sînt mai puțin lirice și mai mult retorice¹¹. Obiectivul principal al acestor scrieri este lupta pentru înlăturarea supremației bisericii din viața politică și culturală. Uneori această luptă lua forme atât de îndrăznețe încît era nevoie de o intervenție pe linie de stat. Astfel, Sigismund cel Bătrîn s-a văzut nevoit să dea un edict prin care să promită un premiu de 100 de ducați aceluia care-i va demasca pe atacanții anonimi¹². Desigur însă că înlăturarea celorlalte pătri sociale de la viața politică, făcea ca întreaga cultură, și în special literatura, să reflecte unilateral numai problemele nobilimii, aceasta fiind factorul central al vieții politice și culturale a țării.

Cu ocazia primului interregnum polonez au fost create numeroase lucrări anonime de literatură politică cu caracter satiric sau popularizator, care circulau tipărite fie în manuscrise, susținînd sau combătînd anumite candidaturi, deplîngînd moartea ultimului rege din dinastia Jagiellonă, ori răspîndind anecdote pe seama lui. Această literatură nu se ridică însă la un înalt nivel artistic și nu poate rivaliza cu operele precursorilor și contemporanilor ei: M. Rej, J. Kochanowski, S. Orzechowski, M. Bielski, L. Górnicki ș.a.

¹ « Claude du Bourg de Guélines, l'agent diplomatique de France auprès de la Porte, écrivait à Charles IX, le 30 août 1569, que le Vizir lui avait fait part de l'intention de la Porte de soutenir la candidature de Henri au trône de la Pologne, s'il se mariait avec Anne, la soeur de Sigismund » E. Charrière, *Négociations de la France dans le Levant*, vol. III, după T. Holban, *Henri de Valois en Pologne et les Roumains*, în « Bulletin de la section historique », vol. XXIII, fasc. I, București, 1942, p. 3.

² N. Iorga, *Istoria universală*, vol. I (anii 476—1648), București, 1919, p. 227—228; « Henri de Anjou stăruie să fie ales doar din ambiție. Polonii îl primăriră numai pentru a nu alege pe un arhiduce austriac, ori pe țar, vecinii lacomi și primejdioși; Marcin Bielski, în *Kronika Polska*, vorbind despre atitudinea șlahtei față de Henri de Anjou, spune: « Wielu nas było takich, coehmy sobie wszystko dobre po owym Panie obiecowali, i tedi o nim rozumienia byli, ze nam nadej lejpij i pozyteczney nikt nie mogli powinować ale my tak, a Bog wszystko obrócił inak... (Bielski, p. 460 după J. M. Ossolinski, *Wiedomości*, vol. I, Kraków, 1819—1822, p. 395).

³ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană* ed. a 3-a, vol. V, București, 1927, p. 90.

⁴ Același nobil polonez Laski, care adusese la tronul Moldovei pe Despot Vodă.

⁵ Hurmuzaki, vol. I, supl. II, p. 275

⁶ Unii cercetători au afirmat că prezumtiva scrisoare a sultanului fusese elaborată chiar de către Ion Vodă, iar susținerea candidaturii franceze avea menirea de a-l compromite pe candidat în ochii nobililor polonezi.

⁷ F. M. M[onier], *Histoire de Pologne*, vol. I, Paris, 1807, p. 145—146.

⁸ Il est essentiel d'observer que durant le règne des princes de la maison de Jagellon les rois de Pologne, quoiqu'élus par la nation, fondaient seulement leurs prétentions à cette election sur le titre qu'ils portaient d'héritiers de la couronne de la Pologne. Sigismund Auguste, qui fut le dernier des mâles de la maison de Jagellon, fut aussi de dernier qui ait été qualifié du titre d'héritier de la couronne » F. M. M[onier], *Histoire de Pologne*, vol. I, p. 144.

⁹ A. Cosmînski și S. D. Skeazin, *Istoria evului mediu*, București, Ed. Didact. 1955, p. 467.

¹⁰ « Powstaje wiele ciętych utworów, satyr, dialogów, rozpraw i broszur wymierzonych nie tylko, przeciw klerowi i kościołowi, ale piętnujących stosunki społeczne panujące w ówczesnej Polsce » W. Markowska, *op.cit.* p. 42.

¹¹ W. Buchnałski, *Lacińska i polska poezja w Polsce średnio-wiecznej* în « Dzieje literatury pięknej w Polsce », ed. a 2-a, vol. I, Craiova, 1935, p. 15.

¹² Juliusz Nowak-Dłuzewski, *Poemat satyrowy w literaturze polskiej w XVI—XVII*, Varșovia, 1962, p. 7.